

Men da man i det socialistiske Samfund ikke skal omsætte de faste Rentekilder, fordi de er og forbliver Fælleseje, falder den Anstødssten naturligvis bort (se Side 83).

Læsere, interesseret i Kapitalrenteteori, vil af det foregaaende have set, at Mahrs Bog ikke alene er værd at stifte Bekendtskab med paa Grund af dens omfattende Fremstilling af tidligere Forfatteres Meninger, selv Forfattere, som man som Følge af Mahrs Nationalitet forbavses over at se omtalt, men ogsaa for de originale Standpunkter, Forfatteren indtager i visse tvivlsomme Spørgsmaal.

Niels Lindberg.

G. TÖRNQUIST: *Kostnadsanalys och prissättning i detaljaffärer*. P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1929. (138 S.)

Den svenske Interesse for Detaljhandelsundersøgelser har formaaet at bevare sin Livskraft. Som i andre Lande har den sit oprindelige Udspring i den i Prisfaldsaarene opstaaede Discrepans mellem Engros- eller Detaljpriser. I Danmark gav denne Foreteelse Anledning til megen offentlig Diskussion, hvis Resultat var nogle faa Foranstaltninger, offentlige Prøveindkøb og Priskontrolkomité, der var ligesaa uskadelige for de Handlende som de var resultatløse for Køberne. Detailhandelsproblemet blev her skubbet i Baggrunden for andre Problemer, som trængte sig stærkere paa. I Sverige derimod vedblev Varedistributionen at staa paa den økonomiske Diskussions Dagsorden. Paa Professor Heckschers Initiativ blev det Undersøgelsesarbejde organiseret, som resulterede i Varedistributionskomiteens „Undersökning av kostnader inom vissa grenar av den svenska Varudistributionen“ (anmeldt af H. Koed, 67. Bind, S. 380).

Det nye Materiale, der nu foreligger dels i Törnquists Bog og dels i to „Meddelanden“, betegner Fortsættelsen af Varudistributionskomiteens Arbejde, dog at det nu er det affärs-ekonomiska forskningsinstitut vid Handelshögskolan, der udfører Arbejdet.

Detaljhandelsundersøgelse er ikke en, men flere Ting. Paa samme Maade som man ser snart Arkæologer, snart Meteorologer og snart Antropologer gøre Forskningstogt til Grønland, sætter de forskellige Undersøgelser af Detaljhandelen sig forskellige Maal. Man kan skelne mellem tre Hovedformaal
1) Undersøgelse af Detaljhandelens Organisation med Beskrivelse af Handelens sædvanlige Veje, Salgs- og Betalingskoutumer m. v., 2) Omkostnings- og Avancestatistik med Angivelse

Men da man i det socialistiske Samfund ikke skal omsætte de faste Rentekilder, fordi de er og forbliver Fælleseje, falder den Anstødssten naturligvis bort (se Side 83).

Læsere, interesseret i Kapitalrenteteori, vil af det foregaaende have set, at Mahrs Bog ikke alene er værd at stifte Bekendtskab med paa Grund af dens omfattende Fremstilling af tidligere Forfatteres Meninger, selv Forfattere, som man som Følge af Mahrs Nationalitet forbavses over at se omtalt, men ogsaa for de originale Standpunkter, Forfatteren indtager i visse tvivlsomme Spørgsmaal.

Niels Lindberg.

G. TÖRNQUIST: *Kostnadsanalys och prissättning i detaljaffärer*. P. A. Norstedt & Söner, Stockholm 1929. (138 S.)

Den svenske Interesse for Detaljhandelsundersøgelser har formaaet at bevare sin Livskraft. Som i andre Lande har den sit oprindelige Udspring i den i Prisfaldsaarene opstaaede Discrepans mellem Engros- eller Detaljpriser. I Danmark gav denne Foreteelse Anledning til megen offentlig Diskussion, hvis Resultat var nogle faa Foranstaltninger, offentlige Prøveindkøb og Priskontrolkomité, der var ligesaa uskadelige for de Handlende som de var resultatløse for Køberne. Detailhandelsproblemet blev her skubbet i Baggrunden for andre Problemer, som trængte sig stærkere paa. I Sverige derimod vedblev Varedistributionen at staa paa den økonomiske Diskussions Dagsorden. Paa Professor Heckschers Initiativ blev det Undersøgelsesarbejde organiseret, som resulterede i Varedistributionskomiteens „Undersökning av kostnader inom vissa grenar av den svenska Varudistributionen“ (anmeldt af H. Koed, 67. Bind, S. 380).

Det nye Materiale, der nu foreligger dels i Törnquists Bog og dels i to „Meddelanden“, betegner Fortsættelsen af Varudistributionskomiteens Arbejde, dog at det nu er det affärs-ekonomiska forskningsinstitut vid Handelshögskolan, der udfører Arbejdet.

Detailhandelsundersøgelse er ikke en, men flere Ting. Paa samme Maade som man ser snart Arkæologer, snart Meteorologer og snart Antropologer gøre Forskningstogt til Grønland, sætter de forskellige Undersøgelser af Detaljhandelen sig forskellige Maal. Man kan skelne mellem tre Hovedformaal
1) Undersøgelse af Detaljhandelens Organisation med Beskrivelse af Handelens sædvanlige Veje, Salgs- og Betalingskoutumer m. v., 2) Omkostnings- og Avancestatistik med Angivelse

af Bruttotillægets Højde i forskellige Brancher tillige med Omkostningernes Størrelse grupperet efter Omsætningens Omfang og endelig 3) Omkostningsanalysen med Forsøg paa Angivelse af de enkelte Salgs Medansvar for Paadragelsen af de samlede Omkostninger.

Varudistributionskomiteen havde stillet sig de to første Maal og det affårsekonomiske Instituts Meddelande Nr. 1 og 2 er direkte Fortsættelse af Komiteens Arbejde. Baade hvad Indhold og Metode angaar, er de to nye Undersøgelser — een om Boghandelens og een om Jernhandelens Omkostninger i 1928 — kongruente med de tidligere foretagne og tiisigter blot at føre Tallene á jour samt naturligvis tillige belyse Udviklingstendensen, hvortil der dog maa kræves nogle flere Aar end de tre, for hvilke Oplysninger nu er samlet. For Jernhandelens Vedkommende har Institutet haft adskillige flere Oplysninger til Raadighed end Komiteen, 46 mod 16. Til Gengæld har Boghandelsundersøgelsen omfattet langt færre end den foregaaende, 16 med 49. Kommer saa hertil, at Oplysningerne er indhentet fra en Række forskellige Byer (af de 46 Forretninger i Jernbranchen var 23 beliggende i Byer under 10,000 Indb.) er Materialets Svaghed formentlig dermed tilstrækkeligt belyst.

Törnquists Undersøgelse har i højere Grad Nyhedens Interesse. Med overordentlig Skarpsindighed analyserer Forfatteren, paa Grundlag bl. a. af Tidsstudier, Omkostningerne ved den enkelte Præstation i Butikkerne. Hans Udgangspunkt kan kortest forklares paa den Maade: hver Butik kender ved Aarets Slutning Omkostningernes samlede Sum; sat i Forhold til Aarsomsætningen giver den for næste Aar det Procenttillæg, som Varerne maa bære som Minimum for Tillæget til Indkøbsprisen. Er Omkostningerne saaledes 10 pCt. af Omsætningen, lægges der paa hver Vare 11,1 pCt. Denne Metode med et Gennemsnits-Tillæg er ikke rationel, fordi de enkelte Varers Medansvar for de fælles Omkostninger er vidt forskelligt. Nogle Varer kræver pr. Værdienhed langt større Ekspedientløn, Lokaleleje og Renteudgift end andre, og det er irrationelt at se bort fra denne Forskel og fastholde samme Procenttillæg for alle Varerne. For at finde den rationelle Fordeling behandler Forf. Omkostningerne gruppevis. Analysen af Ekspedientløn fører ham til at dele den i to Parter, et fast Tillæg pr. Ekspedition uden Hensyn til Pengeværdien af de solgte Varer og et Procenttillæg paa Værdien. Analysen tager ogsaa Hensyn til de enkelte Varers Ansvar for Topbelastningen

af Butikkens Ydeevne. Forf. stiller principalt det Krav, at hver Vare maa deltage i Dækningen af de fælles Omkostninger i det Forhold, hvori den bidrager til Topbelastningen. Derved slipper de Varer med et lavere Tillæg, som er medvirkende til at udglatte Forskellem mellem mindste og højeste Belastning.

Selv om det Erfaringsmateriale, der ligger til Grund for Undersøgelserne er saa lille, at Tilfældigheder nødvendigvis maa faa et ret stort Spillerum er Resultaterne dog særdeles oplysende. For Urtekramhandelens Vedkommende er Oplysningerne hentet fra blot en enkelt Forretning, Skotøjshandelen er undersøgt i to Butikker og Herrekonfektionshandelen i tre. Men det maa i den Henseende huskes, at det jo her ikke drejer sig om Konstatering af selve Omkostningerne i Penge, men om den Relation, hvori Omkostningerne bør indgaa i Prisfastsættelsen. Da det saaledes mere er Formaalet at vise Metoden for en Prisfastsættelse baseret paa eksakt Kendskab til de enkelte Varers Medvirken til Omkostningernes Opstaaen, er et omfattende Materiale slet ikke nødvendigt. Hvad der kræves er nærmest Eksempler til Demonstration af Forskellem mellem Gennemsnitstillæggets Metode og den rationelle Fordeling af Omkostningerne i varierende Tillæg.

Gennem de forskellige Udregninger mærker man Forfatterens specielle Interesse i at finde Vejen frem til en rationel Kalkulation for Detajlhandelen. Han har ikke fundet det fornødent i mere almindelige Betragtninger at vise, hvad der skulde foranledige Detajlhandelen til at forlade den gamle Kalkulationsmetode, der i hvert Fald havde den Fordel at være saa uhyre simpel, at enhver Handlende kunde forstaa den og praktisere den. Det vilde ligge nær for Haanden og forklare, hvorledes Problemet har faaet Aktualitet for Detajlhandelen derved, at enkelte har brudt med den gamle Metode og dermed har tvunget andre til nye Overvejelser. Uden med et Ord at nævne det, har Forf. i en af sine Talopstillinger givet den første virkelige Forklaring paa en Udviklingstendens, som i Aaringer har gjort sig gældende inden for Handelen. Paa Side 58 viser Forf., hvorledes det gennemsnitlige Procenttillæg i en blandet Levnedsmiddelforretning belaster Smør, Konserves, pakkede Varer og Kaffe med større Omkostninger end disse Varer paadrager Butikken, medens vejede Varer slipper billigere end de burde ved en rationel Fordeling. Har man ikke heri hele Forklaringen paa den stedfundne Udvikling i Retning af Specialbutikker netop for de i de blandede Forretninger „overbelastede“ Varer? Hvoraf Konsekvensen naturligvis er

blevet den, at Detajltillæget er forhøjet i de Butikker, der saaledes har mistet den Del af Omsætningen, som betalte en uforholdsmæssig stor Del af Omkostningerne. Heri ligger tillige Beviset for, at fejlagtig Prispolitik ikke blot er til Skade for den, som begaar Fejlen, men tillige faar en stor Indflydelse paa Udviklingen, naar Fejlen almindeligt begaas af en hel Stand.

K. Enevold Sørensen.

Den danske Andelsbevægelse ved A. AXELSEN DREJER. Udgivet af Andelsudvalget. (Nyt socialt Bibliotek. Martins Forlag, København, 1929. 320 Sider).

Det centrale i denne Bog er Axelsen Drejers Afhandlinger om Landbrugets Andelsforetagender. Det er saa velgørende frit for Agitation, en roligt fremadskridende Beretning om en lykkelig Form for Fællesskab og Samarbejde indenfor Landets vigtigste Erhverv, et Samarbejde, der blev en saa mægtig Løftestang, at man for saa vidt kan være tilbøjelig til at give Forfatteren Ret i hans Bemærkning om, at det ikke er langt fra, at Andelsbevægelsen og Landbruget opfattes som ét. Kernen i Afhandlingen er Afsnittet om Andelsmejerierne, om hvorledes Landet i Løbet af 20 Aar praktisk talt blev dækket med Andelsmejerier skabt i det førstes Lignelse, uden at Bevægelsen „har været baaret af nogen egentlig organisationsmæssig Propaganda endsige nogen egentlig Kamp mod Privatdriften“. Dansk Bøndersmør, en foragtet og næsten usælgelig Vare, er blevet Verdens fineste Smørprodukt og Landets største Udførselsartikel. Dette er det smukkeste Kapitel i dansk Andelsvæsens Historie.

De danske Andelsmejerier er skabt af et Selvstyre fra neden. Adskilligt indenfor den danske Andelsbevægelses Rammer er omvendt organiseret fra oven og har dermed et andet og næppe saa lødigt Præg. Det kan i Praxis være vanskeligt nøje at sige, hvor Skellet gaar, fordi det ene griber ind i det andet. Men ingen vil være i Tvivl om, at f. Eks. en Institution som Den danske Andelsbank var organiseret fra oven, og at dens Vanskæbne — den svigtende Tillid i det kritiske Øjeblik — staar i Sammenhæng med dette Faktum.

Man faar gennem Læsningen af Bogen et Indtryk af, at den danske Andelsbevægelse maaske er ved at være overorganiseret. I Betragtning heraf har Værket sin særlige Mission indenfor Andelsfolkenes egne Rækker; for det er ikke enhver givet at kunne holde Rede paa alle disse Foreningers For-